

УДК 338:05.934(656)

Платонов О.І.

президент Асоціації транспортно-експедиторських та логістичних організацій України
«Укрзовніштранс»

ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

В статті представлені основні фактори, які впливають на стан економічної безпеки підприємств, що здійснюють мультимодальну доставку вантажів. Охарактеризовано основні напрями розвитку та підвищення ефективності мультимодальних перевезень в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: фактори, економічна безпека, мультимодальні перевезення, ефективність.

Platonov O.

FACTORS ECONOMIC SECURITY IN SYSTEM MULTIMODAL TRANSPORT

Characteristics of the main factors affecting the economic security of enterprises engaged in multimodal delivery of goods presented in the article. Main directions of development and efficiency of multimodal transport in the contemporary economy characterized.

Keywords: factors, economic security, multimodal transportation, efficiency.

Платонов О.И.

ФАКТОРЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В СИСТЕМЕ МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ ПЕРЕВОЗОК

В статье представлены основные факторы, которые влияют на состояние экономической безопасности предприятий, осуществляющих мультимодальную доставку грузов. Охарактеризованы основные направления развития и повышения эффективности мультимодальных перевозок в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: факторы, экономическая безопасность, мультимодальные перевозки, эффективность.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Мультимодальні перевезення представляють важливий сегмент ринку транспортних послуг, привабливість якого характеризується відповідальністю єдиного оператора перевезень, скороченням часу транспортування внаслідок ліквідації чисельних перепон у вигляді зайвого документообігу, що супроводжує доставку вантажу. Такі перевезення забезпечують оптимізацію процесу доставки товарів різними видами транспорту в найкоротші терміни та за оптимально обраним маршрутом, що вимагає ретельної організації транспортно-виробничого процесу та злагодженої взаємодії всіх учасників ланцюга постачань.

При цьому, ефективність мультимодальних перевезень та економічна безпека підприємств, що їх забезпечують, знаходяться під впливом сукупності факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Вирішення нагальних питань економічної безпеки ланцюгів постачань підприємств у мультимодальних перевезеннях потребує комплексного підходу при дослідженні таких факторів, а інтегральна оцінка їх впливу сприятиме формуванню умов підвищення ефективності суб'єктів господарювання. Це повною мірою узгоджується з засадами розвитку транспортної галузі, зокрема,

Транспортною стратегією України до 2020 року (розпорядження КМУ від 20.10.2010 р. № 2174-р), twinning-проектом ЄС «Підтримка інтеграції України до Транс'європейської транспортної мережі ТЄМ-Т», нормативними матеріалами щодо спрощення торгівлі та логістики тощо; саме ці документи визначають, що створення стабільної економічно ефективної системи вантажного транспорту та логістики є основним засобом не тільки підвищення конкурентоспроможності, якості та безпеки перевезень, а й задоволення потреб зовнішньої торгівлі, оптимального використання економічних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Актуальні завдання економічної безпеки підприємств транспортної галузі та розгляд факторів, що на неї впливають знайшли відображення в працях вітчизняних дослідників, зокрема, таких як П.І. Підлісний, Н.В. Дулеба, О.Ю. Чередніченко, О.Є. Соколова, О.О. Матвієнко, Т.А. Акімова, Л.О. Сулима, С.І. Сергійчук, С.В. Ширяєва, М.В. Ковбатюк та ін. [1-3, 5-7, 9, 10]. Серед зарубіжних досліджень, особливу увагу заслуговують праці Т. Брендса (Brands, 2012) [12], Е. Беркума (Berkum, 2012) [12], С. Хамаді (Hammadi, 2013) [13], М. Ксоурі (Ksouri, 2013) [13] та ін. Водночас, представлені роботи висвітлюють вплив окремих чинників на рівень ефективності та економічної безпеки перевізників, а системні дослідження факторів економічної безпеки підприємств у сфері мультимодального транспорту не проводилися.

Цілі статті. Систематизація факторів, що впливають на економічну безпеку підприємств – учасників мультимодальних перевезень, а також обґрунтування на базі такої сукупності напрямів розвитку даного транспортного сегменту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Транспортна стратегія України на період до 2020 року визначає пріоритетним створення інституту операторів мультимодальних перевезень, введення механізму «єдиного вікна» та єдиного транспортного документа для всіх перевізників вантажів. Такі напрями є організаційно та технічно складними і здійснюються при аналізі сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів економічної безпеки мультимодальних перевезень.

Під факторами економічної безпеки підприємств вантажного транспорту найчастіше розуміють всі ті обставини та рушійні сили, що спричиняють зміну її рівня та визначають умови функціонування й розвитку, а також впливають на економічні інтереси учасників доставки. При цьому, фактори, що негативно впливають на економічну безпеку, характеризуються як ризики та загрози стабільності функціонування системи мультимодальних перевезень, отже, виступають як дестабілізуючі, а ті, що позитивно впливають є факторами гарантування економічної безпеки.

Слід зазначити, що певна низка факторів може здійснювати виключно несприятливий, деструктивний вплив на економічну безпеку ланцюгів постачань у мультимодальних перевезеннях вантажів; саме мінімізація і нівелювання їх впливу має сприяти посиленню економічної безпеки. В той же час, позитивний вплив окремого фактору на економічну безпеку необхідно розглядати як такий, що забезпечує попередження чи усунення можливих збитків від впливу несприятливих проявів, які можуть виникнути у ланцюгах постачань мультимодальних перевезень вантажів.

Фактори, що впливають на економічну безпеку ланцюгів постачань у міжнародних мультимодальних перевезеннях вантажів, за своєю природою походження багатьма дослідниками поділяються на політичні, правові, економічні, фінансові, маркетингові, соціальні, технологічні, управлінські, інформаційні, природні тощо. Зазначені фактори є взаємопов'язаними й взаємозалежними один від одного, а дія більшості з факторів впливу проявляється на внутрішньому чи зовнішньому рівні. Фактори зовнішнього середовища, на відміну від внутрішніх факторів, не відносяться

до сфери безпосереднього впливу менеджменту транспортних підприємств, отже є малокерованими.

Проведений аналіз умов і чинників розвитку мультимодальних перевезень підтвердив, що важливо при розгляді зовнішніх факторів економічної безпеки підприємств в системі мультимодальних перевезень розрізняти фактори не тільки макро- а й мезорівня (рівня як транспортної галузі, так і регіону) (рисунк 1). Саме на мезорівні формується основна група вимог до організації мультимодальних перевезень. При цьому, для забезпечення ефективного розвитку мультимодальних перевезень доцільно дотримуватися таких вимог (принципів) як: системність і комплексність, стандартизація, інтеграція і координація, надійність інформаційного потоку, контрольованість, аутсорсинг, оптимізація витрат тощо.

Рис. 1. Система факторів економічної безпеки підприємств у мультимодальних перевезеннях

Незважаючи на те, що вплив більшості факторів є зрозумілим, окремі фактори економічної безпеки мультимодальних перевезень, і особливо їх вплив на економічну безпеку, потребують пояснення.

З огляду на характеристику даного виду транспортування, реалізація мультимодальних перевезень (які фактично є міжнародними) можлива лише за умови функціонування надійної інформаційної системи, що забезпечує оперативну передачу інформації між різними ділянками ланцюга постачань. Отже, важливими факторами економічної безпеки підприємств в системі мультимодальних перевезень є наявність потужної та надійної інформаційної системи, а також інтеграція інформаційних систем учасників перевезення на базі уніфікації процедур і документів.

Інтегрована інформаційна система базується на механізмі «єдиного вікна», що становить важливе підґрунтя гарантування економічної безпеки учасників мультимодальної доставки вантажів ланцюгами постачань. Економічна безпека ланцюгів постачань визначає загальний стан, що характеризується мінімізацією впливу негативних факторів на функціонування такого ланцюгу. Оператор мультимодальних перевезень є єдиною особою, що організує ланцюг постачань у мультимодальних перевезеннях вантажів, забезпечує безпечний рух матеріального та інформаційного потоку протягом всього ланцюгу постачань. Безпечний рух інформаційного потоку максимально обмежує можливе викривлення даних, що є основою для прийняття рішень митними та іншими державними контрольними службами.

Система «єдине вікно» дозволяє зменшити документообіг за рахунок одноразового введення інформації, що значно мінімізує часові та фінансові витрати. Інформаційний потік у електронному вигляді, який є основою функціонування системи «єдине вікно», є тим фактором, що усуває можливі корупційні прояви та реально забезпечує економічну безпеку ланцюгів постачань у мультимодальних перевезеннях вантажів, бо між усіма користувачами «єдиного вікна» (представники бізнесу та державні контрольні органи) відбувається обмін інформацією в електронному вигляді, що максимально виключає фізичний контакт представників державних контролюючих органів та представників бізнесу.

Вагомим фактором розвитку мультимодальних перевезень є застосування міжнародних стандартів, що позитивно зарекомендували себе на практиці провідних світових операторів перевезень. Так, у 2005 р. Всесвітньою митною організацією розроблені Рамкові стандарти забезпечення безпеки і спрощення процедур міжнародної торгівлі [4, 8], в яких зазначено, що «митні організації можуть і повинні відігравати центральну роль у забезпеченні безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі». Рамкові стандарти визначають, важливість гармонізації інформаційних вимог до попередніх електронних повідомлень щодо імпорتنих, експортних та транзитних вантажів, що повинно забезпечити функціонування механізму «єдиного вікна» на виступати фактором впливу на економічну безпеку ланцюгу постачань у міжнародних мультимодальних перевезеннях. Важливим є обмін інформацією щодо гарантування безпеки транспортування вантажів, яка отримана за умови застосування системи аналізу ризиків та застосування технічних засобів контролю між митними адміністраціями країн, по території яких проходить міжнародне перевезення вантажу. Важливим фактором впливу на економічну безпеку ланцюгів постачань у міжнародній торгівлі є партнерство між митними організаціями та бізнесом; підприємці здійснюючи міжнародну торгівлю в першу чергу зацікавлені у економічній безпеці власних зовнішньоторговельних операцій, збереженні та нарощенні бази клієнтів.

Оператор мультимодальних перевезень отримавши статус відповідального за мультимодальне перевезення має забезпечити економічну безпеку на всьому ланцюгу постачань вантажів. При цьому, уповноважений оператор повинен не тільки

забезпечувати власні заходи щодо економічної безпеки, а також домагатись впровадження заходів безпеки від усіх учасників, що приймають участь у ланцюгах постачань у міжнародних мультимодальних перевезеннях вантажів. Заходи безпеки оператора мультимодальних перевезень як особи, що організовує, приймає вантаж та здійснює їх міжнародні перевезення повинні відповідати за власні дії та дії осіб, які забезпечують функціонування ланцюгу постачань у мультимодальних перевезеннях, є ключовим фактором забезпечення економічної безпеки таких перевезень вантажів. Одним із інструментів захисту доцільно розглядати страховий захист, зокрема, залучення інструментів добровільного страхування відповідальності.

Важливим фактором впливу на економічну безпеку підприємств у мультимодальних перевезеннях є тарифна політика. Оператор мультимодальних перевезень виступаючи організатором доставки та відповідальною за вантаж особою, укладає з вантажовідправником єдиний договір на перевезення різними видами транспорту. При цьому доцільно показати вантажовідправнику (замовнику транспортної послуги), що тариф на мультимодальне перевезення буде меншим за суму окремих плат, сформованих при укладенні вантажовідправником низки договорів на перевезення з кожним перевізником (різними видами транспорту), враховуючи і супутні транспортні послуги (перевантаження, зберігання, митне оформлення тощо) за окремими ставками.

Наскрізний тариф, є важливим чинником впливу на економічну безпеку ланцюгу постачань у мультимодальних перевезеннях вантажів; тариф залежить від оптимальності обраного маршруту доставки («мінімальна кількість видів транспорту – мінімальний час перевезення»), тарифів на перевезення окремими видами транспорту, задіяних у ланцюгах постачань; плати за заміну видів транспорту (перевантаження у транспортно-логістичних центрах, зберігання, накопичення тощо); особливих властивостей вантажу (швидкокопсувні, небезпечні, наливні та ін.). Нижня межа наскрізного тарифу, сформованого оператором мультимодальних перевезень, повинна бути не нижче ніж планові витрати оператора на організацію ланцюгу постачань у мультимодальних перевезеннях вантажів, що повинно забезпечувати економічну безпеку міжнародних перевезень такого виду. Окрім того, оператор мультимодальних перевезень під час визначення остаточної суми наскрізного тарифу повинен враховувати наявність попиту на такі перевезення (альтернативні варіанти доставки), собівартість власних послуг та інших залучених учасників ланцюгу постачань.

На сучасному етапі вкрай важливим є вплив на економічну безпеку ланцюгів постачань у міжнародних мультимодальних перевезеннях вантажів фактору впровадження інновацій; саме новітні технології транспортування повинні забезпечити збільшення обсягів міжнародних, у тому числі транзитних, перевезень вантажів територією України. Фактор впровадження інновацій позитивно впливає на тенденцію розвитку та вдосконалення системи міжнародних перевезень вантажів, що формує достатній рівень економічної безпеки таких перевезень. Сукупність елементів інновацій, які спроможні підвищити економічну безпеку міжнародних перевезень вантажів, пов'язані, у першу чергу, з інформаційними системами – інформаційним потоком відомостей щодо вантажів, отримання дозволу митних та інших державних контрольних органів на міжнародне переміщення вантажу тощо. В той же час, поєднання даної системи з відомчою системою аналізу ризиків митної служби також посилить економічну безпеку ланцюгів постачань у мультимодальних перевезеннях вантажів.

Інноваційний фактор забезпечує економічну безпеку міжнародних перевезень шляхом скорочення часу здійснення державного контролю, усунення зайвого простою транспортного засобу з вантажем, безперешкодної заміни виду транспортного засобу

тощо. Наступним елементом фактору інновацій виступає можливість отримання певного статусу оператором мультимодальних перевезень, а саме – уповноваженого оператора економічної діяльності. Такий статус зобов'язує забезпечувати надійність організації та здійснення зовнішньоекономічних операцій й забезпечувати безпеку, у тому числі економічну, всього ланцюгу постачань у міжнародних мультимодальних перевезеннях вантажів.

Також вагомим є вплив факторів регіонального рівня та географічного положення. Так званий «природний фактор» та географічне положення України забезпечили визнання світовою спільнотою наявності на території країни мережі міжнародних транспортних коридорів, які спроможні забезпечити необхідні умови перевезення вантажів різними видами транспорту під час здійснення мультимодальних перевезень. У морських портах, які мають не замерзаючі акваторії, відбувається заміна виду транспорту ланцюгів постачання у мультимодальних перевезеннях вантажів. Елементи природних факторів України сприяють економічній безпеці міжнародних перевезень вантажів, поєднання інфраструктури міжнародних транспортних коридорів з позитивним впливом природних факторів на економічну безпеку ланцюгів постачань у міжнародних мультимодальних перевезеннях вантажів забезпечує ритмічність та регулярність таких перевезень по території України.

В цілому, сукупний вплив розглянутих факторів визначає особливі умови розвитку мультимодальних перевезень в Україні, при цьому гарантування економічної безпеки підприємств реалізується шляхом спрямування їх діяльності на виконання таких заходів, як:

– гармонізація вітчизняного правового поля з нормами міжнародного права, наслідком якої стане подальше впровадження інструментів спрощення та уніфікації процедур торгівлі та логістики;

– державна підтримка транспортного сектору (в тому числі фінансова) та реалізація переваг державно-приватного партнерства як механізму залучення інвестицій;

– подолання перешкод бюрократичного механізму, непрозорості дозвільної системи, корупційної складової, забезпечення прозорості ведення економічної діяльності;

– посилення партнерства, інтеграції, координації та синхронізації дій всіх учасників мультимодальних перевезень на базі врахування та збалансування їх економічних потреб та інтересів;

– розвиток маркетингу логістичної діяльності підприємств, удосконалення тарифної політики, реалізація концепції науково обґрунтованого формування та розподілу наскрізного тарифу;

– розвиток регіональної мережі транспортно-логістичних центрів, впровадження інноваційних технологій, підвищення рівня інформатизації перевізного процесу;

– залучення мотиваційного механізму до всіх учасників транспортування, ефективна кадрова політика транспортних підприємств, моніторинг, управління та мінімізація ризиків, обґрунтована селективність контролю тощо.

Висновки. Задля формування засад цілеспрямованого перспективного розвитку відповідальному оператору мультимодальних перевезень доцільно здійснювати безперервний моніторинг ринку транспортно-логістичних послуг та реалізувати на підставі нього заходи з мінімізації негативного впливу наявних загроз економічній безпеці та недопущення настання потенційних загроз. Системно це можливо здійснити тільки на базі аналізу сукупності факторів внутрішнього та зовнішнього впливу, адаптації економічної діяльності підприємств до зрушень макро- і мезо- і мікросередовища.

Дослідження сукупності таких факторів дозволяє сформулювати подальші напрями розвитку даного транспортного сегменту, основними серед яких є удосконалення нормативно-правової бази з метою гармонізації з вимогами міжнародного права, подальша реалізація концепції спрощення процедур торгівлі та логістики, встановлення обґрунтованих гнучких тарифів на мультимодальну доставку, посилення взаємодії всіх учасників транспортування на базі врахування та збалансування їх економічних інтересів. Особливості реалізації цих напрямів потребують проведення подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Дулеба Н.В. Визначальні фактори впливу на економічну безпеку автотранспортних підприємств / Н.В. Дулеба // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – 2011. – Вип. 8. – С. 289–291.
2. Ковбатьок М.В. Класифікація факторів впливу мезорівня на діяльність підприємств водного транспорту / М. В. Ковбатьок, В.В. Шкляр // Проблеми економіки, 2013. – №1. – С. 226-231.
3. Підлісний П.І. Підвищення ефективності змішаних вантажних перевезень шляхом впровадження мультимодальних технологій / П.І. Підлісний, А.М. Брайковська // Формування ринкових відносин в Україні, 2013. – №2. – С. 67-74.
4. Рамкові стандарти забезпечення безпеки і спрощення процедур міжнародної торгівлі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ambu.org.ua/files/ram_standart.html.
5. Сергійчук С.І. Фактори гарантування економічної безпеки підприємства / С.І. Сергійчук, В.Ю. Монахова // Економічний аналіз. – 2014. – Том 16. – № 2. – С. 180-186.
6. Соколова О.Є. Концептуальні засади формування мультимодальної системи перевезення вантажів / О.Є. Соколова // Наукоємні технології, 2014. – №1 (21). – С. 114–118.
7. Соколова О.Є. Теоретичні основи організації та розвитку мультимодальних перевезень в Україні / О.Є. Соколова, Т.А. Акімова, Л.О. Сулима // Економічний простір, 2014. – №83. – С. 91–103.
8. Туржанський В.А. Спрощення митних процедур відповідно до Рамкових стандартів ВМО / В.А. Туржанський // Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2014. – Вип. 25. – С. 230-237.
9. Чердниченко О.Ю. Систематизація факторів впливу на економічну безпеку залізничного транспорту / О.Ю. Чердниченко // Вісник економіки транспорту і промисловості, 2014. – № 48. – С. 73-78.
10. Ширяєва С.В. Аналіз тенденцій розвитку мультимодальних перевезень в Україні та за кордоном / С.В. Ширяєва, О.В. Кравчук // Управління проектами, системний аналіз і логістика, 2012. – Вип. 10. – С. 297–302.
11. Ширяєва С.В. Логістика мультимодальних перевезень / С.В. Ширяєва // Вісник Націонал. транс. університету, 2012. – №26(2). – С. 358–362.
12. Brands T. Multi-objective optimization of multimodal transportation networks / T. Brands, E. Berkum [Electronic resource]. – Access: http://www.utwente.nl/ctw/vvr/pdf/2012_Brands_Latsis.pdf
13. Hammadi C. Multimodal Transport Systems / C. Hammadi, M. Ksouri // Wiley-ISTE. – November 2013. – 272 P.